

De dood en de theosoof

- Mary Anderson

In augustus 2007 verscheen dit artikel van Mary Anderson in de vaste rubriek 'On the Watch-Tower' van *The Theosophist*. Op dat moment was zij in Adyar de internationaal secretaris van de Theosophical Society.

Theosofen zouden de dood niet moeten vrezen – noch die van henzelf noch die van anderen.

Veel mensen hebben angst voor de dood, omdat zij bang zijn voor het onbekende, of angst hebben om datgene wat ze hebben te verliezen: hun bezittingen, hun status, hun vrienden of hun identiteit. Anderen menen misschien dat ze in deze incarnatie nog zaken af te ronden hebben en klampen zich daarom vast aan het leven, maar wanneer de dood naderbij komt, kunnen ze zich van zulke zorgen losmaken; ze doen dat vaak ook en laten alles aan karma over. Ook kunnen sommige mensen – maar niet theosofen! – bang zijn voor de dood omdat ze iets hebben gehoord over hellevuur, eeuwige verdoemenis, enzovoorts.

Anderzijds kijken zij die in dit leven ongelukkig zijn, die moeilijkheden hebben, verarmd zijn, wreed behandeld worden, ziek zijn, pijn lijden of afhankelijk zijn van anderen misschien wel uit naar de dood. Zelfs dan kan de lichaamselementaal zich nog vastklampen aan dat bestaan. Ook als we ons niet langer vereenzelvigen met ons lichaam, kunnen we ons ermee verbonden voelen.

Als theosofen zouden we, hoe fortuinlijk we ook zijn in het aardse leven, moeten uitkijken naar de dood, zoals we uitkijken naar een vakantie. Ons wacht – vroeg of laat – een verrukkelijk bestaan in *devachan*, na onze 'dood'. Men zegt dat er voor gevorderde zielen grote verdienste schuilt in het afzien van *devachan* – de gelukzaligheid die ze verdiend hebben – om sneller terug te keren teneinde de wereld te helpen. Voor de meesten van ons is de gelukzaligheid van *devachan* echter net zo noodzakelijk als een diepe verkwikkende slaap na een dag arbeid.

Zoals in *De Mahatma Brieven* wordt uitgelegd, is *devachan* een toestand van gelukzaligheid, al is dat in werkelijkheid een zelfzuchtig soort zaligheid, omdat deze uiterst subjectief is. Zo kunnen we ervaren dat we herenigd worden met onze geliefden, maar dit vindt allemaal uitsluitend in ons eigen bewustzijn plaats. Onze geliefden zijn er in werkelijkheid helemaal niet. Er is niemand anders bij betrokken, behalve misschien dat gedachten van vreugde en liefde een uitwerking moeten hebben in het universum. Maar zelfs de duur, de intensiteit en de diepte van de ervaring van *devachan* zijn afhankelijk

van de toestand van ons bewustzijn tijdens het aardse leven. De beker van geluk die we hebben bereid door onze goede gedachten, gevoelens en daden tijdens het aardse leven zal tot de rand gevuld zijn, of het nu een grote of een kleine is.

Er ontstaat echter vroeg of laat het verlangen om weer geboren te worden, hoe moe we misschien ook waren van het aardse leven toen we de vorige maal stierven.

We hebben dus geen reden om angst te hebben voor de dood. Al zijn we niet bang voor de dood, toch kunnen we wel bang zijn voor ons volgende leven, onze volgende incarnatie, waar de skandha's ons op de drempel opwachten met al onze neigingen, zowel mentaal als emotioneel, al onze tekortkomingen, alles wat we in het verleden niet overwonnen hebben, en het karma van onze voorbije daden, gedachten en gevoelens. Gelukkig hebben we echter, normaal gesproken, geen herinnering aan voorbije ervaringen, aan negatieve handelingen van onszelf en van anderen, behalve in de vorm van schijnbaar ongegronde angsten en voorkeuren dan wel afkerigheden, de stem van het geweten en dergelijke.

We mogen echter, zelfs nu, wel bezorgd zijn over de toestand van de wereld wanneer we ernaar terugkeren, ook als er gemiddeld ongeveer duizend jaar verstreken zal zijn tussen nu en toen. Hoe zal de wereld er over duizend jaar uitzien? Velen lijken te hopen dat het een paradijs zal zijn. Ik denk dat we geen redenen hebben om dat te hopen. Volgens mevrouw Blavatsky zal het Kali Yuga – het ijzeren tijdperk – dat rond 3000 jaar voor christus met de dood van Krishna begon, in totaal 432.000 jaar duren, hoewel er zeker kleinere cycli van gouden,

zilveren, bronzen en ijzeren tijdperken zullen zijn.

Bovendien moeten we ons realiseren, wanneer we nadenken over al het kwaad dat de natuur in deze tijd door mensen wordt aangedaan, dat vroeg of laat de aarde niet langer bewoonbaar zal zijn, tenzij er drastische maatregelen worden genomen of de natuur op tijd reageert en door natuurlijke catastrofes het aantal van haar kwelgeesten reduceert: aardbevingen, vulkanische uitbarstingen, overstromingen, epidemieën, hongersnoden enzovoorts. Het kan zijn dat de planeet niet langer in staat zal zijn het leven te ondersteunen.

Een andere factor is dat zij die verantwoordelijk zijn vroeg of laat vreselijke karmische schulden zullen moeten aflossen door zelf te lijden. Het gaat dan om hun verantwoordelijkheid voor misdaden tegen de mensheid (in het bijzonder tegen hen die hulpeloos zijn, zoals kinderen, mensen zonder opleiding, armen) en tegen de dieren. Zo kan er voor hen niet direct hoop op een gouden tijdperk zijn. Misschien zeggen we dat dit niets met ons te maken heeft. Wij martelen immers geen medemensen of dieren, wij schenden de natuur niet, maar zien wij zulke wreedheden door de vingers of doen we alsof we ze niet zien, terwijl we er iets aan zouden kunnen doen, al is het maar het verheffen van onze stem in protest daartegen? Dan kan het zijn dat wij het karma moeten ondergaan van passief zijn waar we een barmhartige daad hadden kunnen stellen.

Hoe het ook zij, onze toekomst hangt van ons handelen in het hier en nu af, ook al bestaan die handelingen 'slechts' uit gedachten, hoewel goede gedachten geen excuus mogen zijn voor het feit dat wij niet in actie komen wanneer dat wel nodig, mogelijk,

werkelijk nuttig en juist is. Een wijze leraar gaf eens een leerling de raad om handelend op te treden, maar adviseerde tegelijkertijd een andere leerling in een soortgelijke situatie geen actie te ondernemen. Waarom zulk verschillend advies? Hij legde uit dat de leerling die het advies kreeg actief te worden aarzelend en passief was, terwijl de andere leerling impulsief en overactief was; hem werd aangeraden geen actie te ondernemen totdat hij had nagedacht over zijn motieven, over het nut en de noodzaak van actie ondernemen.

Zijn de toekomstige omstandigheden op onze planeet niet afhankelijk van ons handelen nu? Krishnamurti herhaalde altijd: 'Je bent zelf de wereld, you are the world.' Karma is niet alleen individueel, maar ook collectief. Men zegt wel dat een volk de regering krijgt die het verdient, maar krijgen we niet ook het milieu en zelfs de wereld die we verdienen, in alle opzichten? Kunnen we proberen ertoe bij te dragen de wereld tot een zodanige plek te maken dat we er zelf graag in zouden willen leven en dat we ook onze geliefden er graag zouden willen laten leven, wanneer wij en zij daarnaar terugkeren?

Er is aan dit alles ook een positieve kant. Het Kali Yuga, met al zijn kwellingen, beproevingen en ogenschijnlijk onoplosbare problemen, geeft mensen meer gelegenheden om te leren dan welk 'gouden tijdperk' ook zou doen. We leren ongetwijfeld sneller en diepgaander door lijden. Er is een chassidisch verhaal over een wijze die problemen had met zijn voet en elke dag van zijn leven pijn leed. Op een keer kwam er een vriend bij hem op bezoek die een toast uitbracht op zijn gezondheid en volledig herstel. De

wijze antwoordde: 'Een mooie vriend ben je om me zoiets toe te wensen! Als ik mijn slechte voet niet had, wat zou er dan van mij worden?' Annie Besant zei dat ze liever de vreugden in haar leven had willen missen dan welke van de vele tragedies dan ook waaronder zij te lijden had.

Als we ons niet in staat achten een wereld te helpen scheppen waarin het leven de moeite waard is, niet alleen voor onszelf, maar voor de hele mensheid, alle dieren en alle wezens, dan moeten we ons eigenlijk realiseren dat dit werkelijk van ons afhangt – ook van onze houding – of we nu daadwerkelijk, of alleen in onze gedachten handelen.

Iets wat wellicht nuttig is om in gedachten te houden is dat we goddelijke wezens zijn, ook al zijn we ons daarvan niet bewust. Kunnen we dit waarmaken? Het betekent niet dat je moet denken: 'Ik ben goddelijk', op een wijze die jezelf belangrijk maakt, want zolang er sprake is van een 'ik' kan er geen goddelijk Zelf aanwezig zijn! Laten we ons er echter van bewust zijn, ook al is dat nu slechts in theorie, dat onze ware natuur en die van alle wezens goddelijk is.

Wat zou het resultaat zijn van zo'n overtuiging? We zouden dienovereenkomstig handelen. Men zegt wel: 'Een mooi uiterlijk is niet belangrijk, je gedrag echter wel' (*handsome is as handsome does*). We kunnen het ook omdraaien en zeggen: 'Laat je gedrag overeenstemmen met je mooie uiterlijk' (*handsome does as handsome is*) of, om een Franse uitdrukking te gebruiken: 'noblesse oblige', edelmoedigheid van karakter brengt verplichtingen met zich mee. De ware aristocraat is de aristocraat van de geest. We kunnen ons voorstellen dat

de Mahatma's zulke aristocraten zijn.

Wat houdt het in als we ons er op de een of andere wijze van bewust zijn dat we goddelijke wezens zijn?

1. Het kan onze wil versterken: 'Wat de ene mens heeft gedaan, dat kan een ander mens ook doen'.
2. Het kan onze houding ten opzichte van ons dagelijks zelf, van anderen, van onze wereld, beïnvloeden. We kunnen 'het lagere in het licht van het hogere gaan zien', een ogen-schijnlijk onvolmaakte uitdrukking van dat hogere. Dit zou ook inhouden dat we de positieve kant zien van het Kali Yuga.
3. Het kan onze devotie verdiepen en ons dichterbij die grote wezens brengen die wij 'Meesters' of Mahatma's noemen.
4. Het kan helpen problemen op te lossen. Misschien zijn we niet in staat dat te doen in de dimensie van de Mahatma's, maar misschien is het mogelijk op een ander niveau dat het niveau van Eénheid benadert.
5. Het kan ons oordeel objectiever maken. Men zegt wel dat een kunstenaar een stap achteruit doet om zijn werk beter, vanaf een afstand, te beoordelen. Als we objectiever zijn en niet gehecht, kunnen we misschien koud overkomen, maar we zijn slechts beheerst, nuchter.

Kunnen we op die manier een betere toekomst voor de wereld voorbereiden, in gedachten houdend dat wij de wereld zijn?

Door de dood ontsnappen we niet aan het leven op aarde, aan onze verplichtingen, aan onze verantwoordelijkheden. Dit is natuurlijk de les die moet worden geleerd door hen die zelfmoord begaan, hoe begrijpelijk dit ook kan zijn in het geval van groot lijden, van mentale onbalans, of van onwetendheid over het feit dat we niet aan onszelf kunnen ontsnappen. Je kunt karma niet ontlopen, anders zouden we nooit leren. We kunnen de lessen die we vroeg of laat moeten leren niet ontlopen. Evenmin kunnen we om het glorieuze feit heen dat 'de ziel van de mens onsterfelijk is en dat zijn toekomst er een is van onbegrensde groei en grootsheid' [dit is de eerste van de Drie Waarheden uit het 8^e hoofdstuk van de *Idylle van de Witte Lotus*].

Laat ons vooral ook in gedachten houden dat de dood een deel is van het leven. In de Roemeense taal zijn, naar men zegt, de woorden voor 'leven' en 'dood' identiek. Dood en leven op aarde kunnen vergeleken worden met slapen en waken, dag en nacht, winter en zomer, en over een langere periode, *pralaya* en *manvantara*. Leven is pulseren, zoals het kloppen van ons hart, zoals ons ademen. Dat ritme van leven en dood is ingebouwd in het leven in de objectieve wereld, waarin het ons dharma is om te leren en te groeien tot volmaaktheid, tot de Eenheid.

Uit: *The Theosophist*, augustus 2007

Vertaling: Louis Geertman